

1. svetová vojna a jej dopad na Kysucké Nové Mesto

V uplynulých dňoch sme si pripomenuli sté výročie prvého z dvoch svetových konfliktov. Keď 28. júna 2014 padli pod výstrelmi z pištole srbského nacionalistu Gavrila Principa následník rakúsko-uhorského trónu František Ferdinand d'Este a jeho manželka Žofia Chotková, pravdepodobne nikto nevedel, čo prinesú nasledujúce štyri roky. Nemecko, ktoré sa roku 1871 stalo pod vedením Pruska cisárstvom malo nielen v rámci Európy, ale i už vo vtedy rozdelenom koloniálnom svete imperiálne ambície. Preto sa spomínaný atentát stal vítanou zámienkou pre rozpútanie konfliktu, ktorý sa však v žiadnom prípade nemal stať svetovým. Atentát bol však spáchaný na následníka Rakúsko-Uhorského trónu a preto Nemecko tlačilo na cisára Františka Jozefa I., aby vypovedal Srbsku vojnu. Tak sa stalo presne mesiac po atentáte, keď 28. júla 1914 vydal František Jozef I. svoj manifest „Mojim národom“, ktorým de facto vypovedal vojnu Srbsku. Nemecko malo vypracovaný tzv. „Schlieffenov plán“ pre ofenzívu na dvoch frontoch (Alfred von Schlieffen bol náčelník generálneho štábu v rokoch 1891 – 1905). V skratke sa počítalo s tým, že Nemecko prudko udrie na Francúzsko, ktoré v horizonte niekoľkých mesiacov porazí a otočí sa smerom na východ, kde medzitým jeho spojenec mal viazať vojenské sily Ruska – spojenca Srbska. Nemecká vojnová mašinéria sa však zasekla na prelome augusta a septembra na rieke Marne a začala sa zdĺhavá zákopová vojna na viacerých frontoch, trvajúca až do roku 1918, na konci ktorej bolo cca 20.000.000 obetí. Okrem toho sa navždy zmenila tvár Európy. Zanikla Rakúsko-Uhorská monarchia, Nemecké cisárstvo i cárske Rusko. Na základoch RU-monarchie vznikol spoločný štát Čechov a Slovákov, v ktorom sa naši predkovia prvýkrát v histórii stali štátotvorným národom.

Do Cisársko – kráľovskej (CK) armády boli povolaní i mnohí mladí muži z nášho mesta. Niektorí prežili útrapy vojny a vrátili sa domov, mnohí však za svoje bojové nasadenie zaplatili životom. Na mestskom cintoríne stojí opretý o Dom smútku pomník (prenesený z pôvodného cintorína z miesta kde je dnes mestský park v roku 1958) zložený z dvoch identických častí. Z podstavca po okrajoch vystupujú reliéfne stĺpy ukončené tympanónom. Na tympanónoch sa nachádzajú nápisy OBETIAM SVETOVEJ VOJNY a na podstavcoch VENOVALO OBECENSTVO KYSUCKÉHO NOVÉHO MESTA. Na mramorových doskách sa nachádza motív kríža s vencovým ornamentom a letopočtom 1914 a 1918. Pod nimi je spísaných 54 mien rodákov z Kysuckého Nového Mesta, ktorí položili život vo Veľkej vojne. O osude jedného z nich nám podáva svedectvo pán Milan Straňan, ktorý vo svojej knihe Kysucké Nové Mesto píše o Róbertovi Tesárekovi: Bol prvým riaditeľom meštianskej školy (v ktorej dnes sídli ZUŠ neďaleko železničnej stanice). V hodnosti poručíka sa dostal až na východný front do Halíče (Galície), kde ho cez obedňajšiu prestávku zastrelil ruský odstrel'ovač. Svedectvo podal Ignác Čuntala.

K tomuto článku prikladám prílohu poľnej dopisnice, ktorú odoslal Kalmár Jenő z 16. honvéd gyalogezred (16. zemebranneký peší pluk) dislokovaného v Banskej Bystrici, ktorý bol v auguste 1914 zaradený do zostavy 78. pešej brigády Honvédu, 39. pešj divízie Honvédu, VI. armádneho zboru, určeného pre nasadenie na východnej fronte v Galícií proti Rusku a je adresovaná pisateľovmu menovcovi (otcovi?), Kiszuczauhely, Trencsén m. (Kysucké Nové Mesto, Trenčianska župa).

Aj príbeh Veľkej vojny (alebo Svetovej, tak sa nazývala 1. sv. vojna až do začiatku 2. sv. vojny) je vlastne mozaikou tvorenou príbehmi jednotlivcov, v mnohých prípadoch už bezmenných a zabudnutých. Malo by teda byť v našom záujme uchovať a zdokumentovať osudy, ktoré ešte sú zaznamenané v pamätiach súčasníkov. Preto apelujem na všetkých, ktorí by nejaké informácie o svojich predkoch mali, aby sa na mňa obrátili, nakoľko téme ozbrojených konfliktov a ich dosahu na náš región sa intenzívne venujem a plánujem spracovať túto tematiku i monograficky. Za poskytnutú pomoc vopred ďakujem.

Mário Janík

Použitá literatúra: STRAŇAN, Milan: Kysucké Nové Mesto. Žilina: Reklamná agentúra RUN, 2001.